

C. Heynes

106.07

Goilberdingerstraat 24

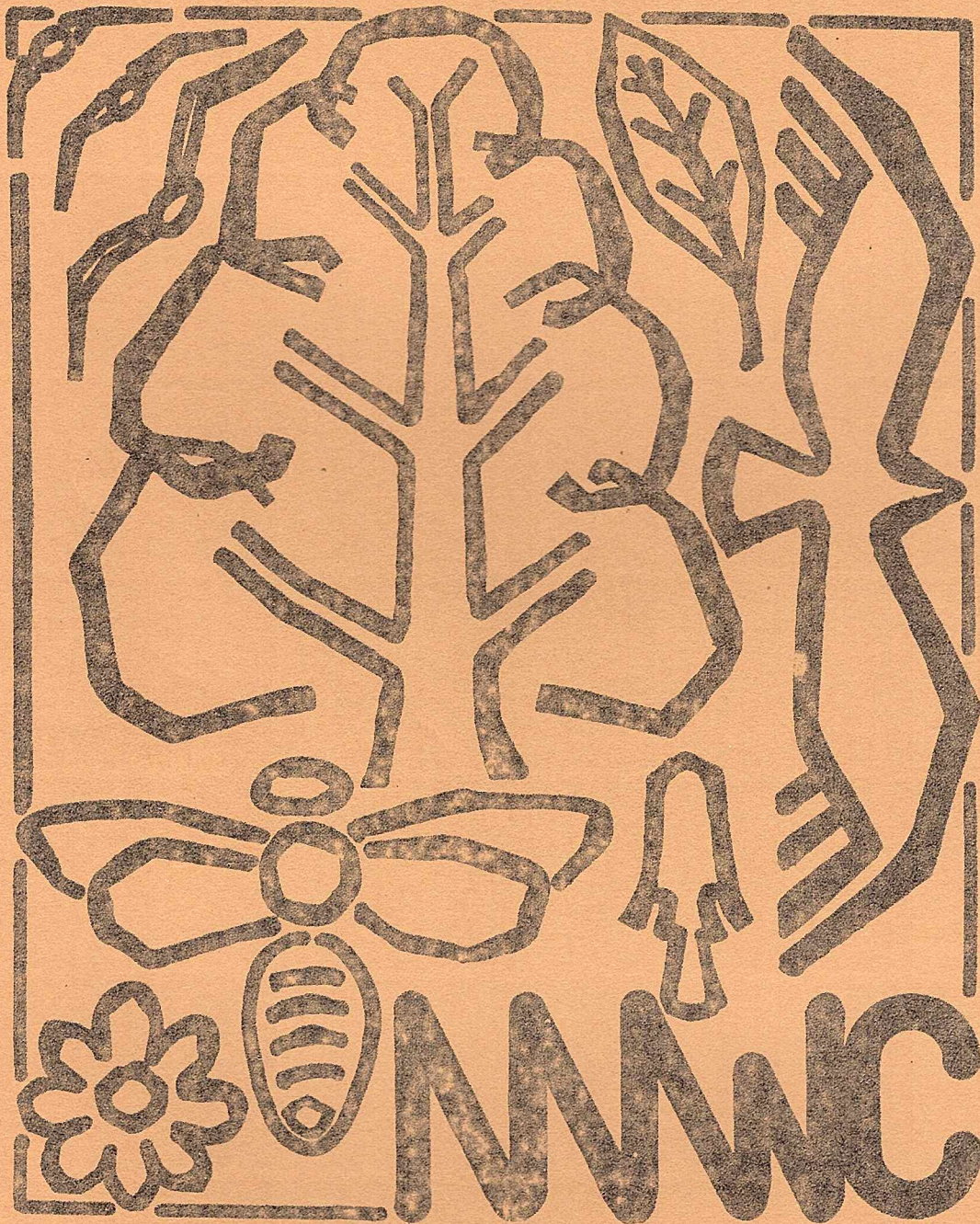
4101 BP Culemborg

'hak-ai'

8° jaargang

nr2.

april 1982.

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

TOCH NOG HURWENEN 1982

De traditie die al 5 jaar heerst binnen de Natuur- en Vogelwacht zal niet verbroken worden.

Hoewel het op losse schroeven stond zijn wij trots u te mogen melden dat het kamp waar velen weer uren aan terug zullen gaan denken, zal worden gehouden op 20, 21 en 22 februari in het dorps huis van Hurwenen.

Hurwenen is een klein plaatsje in de Bommelerwaard.

In de brede uiterwaarden daar zijn enige plassen en een kil die elke winter weer bijzonder veel vogels en N.V.W.C.-ers trekt.

Ganzen, eenden, stoorvogels, Joosten, enzovoorts. We zullen verblijven in het dorps huis, een verwarmde sportzaal, en de kosten zullen ongeveer f 25,-- bedragen.

We vertrekken zaterdagochtend om 10 uur en hopen maandag voor het avondeten weer thuis te zijn (we zullen erheen fietsen).

Opgeven vóór 12 februari op onderstaande adressen.

Op vrijdagavond 12 februari zullen we om half acht de vóórvergadering houden, waar de kampleiding zal worden gekozen.

Tot dan.

Kars Veling

Henkjan Kievit

Ghandi 209

Verdistraat 13

tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 5 6 1

O P G A V E F O R M U L I E R H E M E L V A A R T S K A M P 1 9 8 2

=====

Gehouden van woensdag 19 mei t/m zondag 23 mei 1982.

N A A M:

A D R E S:

T E L E F O O N:

geeft zich op voor het hemelvaartskamp in Ezumazijl van 19-23 mei 1982

aantal personen:

namen van de personen: 1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

tent *

vouwcaravan *

caravan *

wijze van vervoer:

eigen auto *

trein + bus *

trein + fiets *

anders, nl.: *

* aankruisen hetgeen van toepassing is.

Kontaktadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Begeleiding Jeugdgroep:

Leo van der Kooij, Vliegerweg 3,
Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0

Coördinatie Inventarisaties:

Leo van der Kooij

Bibliotheek:

Boeken en verslagen in 't Nonnetje.
Geopend: dinsdag van 19.00 tot 20.00 uur.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement 1982 door overschrijving
van f 15,50 op de girorekening van de
N.V.W.C. met vermelding van "Vogeljaar".

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester,
evenals adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45, Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 3 9 3
Gironr.: 3 4 3 3 3 5 1 t.n.v. F. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Kontributie:

Jeugdlidmaatschap	f 5,--	per jaar
Volwassene	f 10,--	per jaar
Gezinslidmaatschap	f 15,--	per jaar
Buiten Culemborg	f 15,--	per jaar

Klubhuis:

't Nonnetje. Voormalig zusterhuis naast
Sociale Academie, einde Ridderstraat.
Buitentrapje op, gang in, tweede deur rechts.

Kontaktadres Vogelwerkgroep:

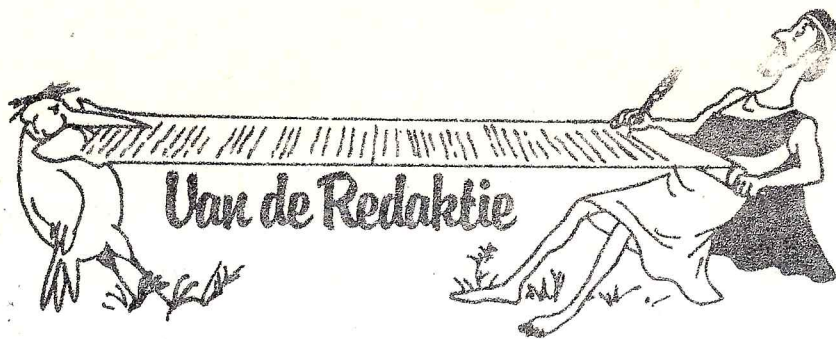
Marcel van der Tol, Lindeboom 21, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 1 0 2

Sekr. Milieuwerkgr. Noordwest-Betuwe:

Postbus 288, 4100 AG Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 3 3 8 6
tel.: 0 3 4 3 6 - 1 6 8 7

Redaktieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31, Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 8 8 5
Jan Rietvink, Ereprijs 39, Culemborg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 6 4 0 7
Harry v.d. Warenburg, Triosingel 27, C'borg
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 0 9 5

Met de paasdagen voor de deur, wederom een welgevulde Hak-al voor u. Helaas moesten wij weer konstateren dat de meeste "schrijvende" leden van de N.V.W.C. de uiterste inleverdatum van kopy gebruikten om de brievenbus van de redactieleden uit te doen puilen, hetgeen tot gevolg had dat er in de laatste dagen voor het verschijnen van dit nummer de schrijfmachine ononderbroken "roodgloeiend" heeft gestaan, na twee maanden gedwongen rust. Laten we nu eens echt afspreken dat wanneer er iets geschreven is, dit direkt bij de redactie wordt ingeleverd. Dit is zowel voor de typer als voor de machine wat prettiger. Stel dat door ziekte van de redactieleden of door een technische storing aan de machine in de afgelopen dagen, de Hak-al niet getypt kon worden, was de tijd te kort geweest een alternatieve oplossing aan te dragen. *Dus mensen a.u.b. inleveren zodra u iets op papier heeft gezet !!!!!*

Als u alles goed bijhoudt zult u tot de konklusie komen dat het verslag van de maandelijkse vergadering van 22 februari j.l. ontbreekt! Dit verslag is tot op heden nog niet door de notuliste (B.v.d.V.!) bij de redactie ingeleverd.

Zoals misschien niet bij iedereen bekend is, is ons redaktielid Harry v.d. Warenburg zojuist teruggekeerd van een 3-weekse natuurreis door Suriname. Het ligt in zijn bedoeling dat in de eerste helft van de maand juni hierover een dia-avond wordt georganiseerd. Hiervan komt t.z.t. een aparte konvo uit.

Met ingang van dit nummer is in onze vaste informatie opgenomen: een lijst met kontaktadressen op natuur- en milieugebied. U vindt deze adressen in iedere komende Hak-al aan de binnenzijde van het achterblad. Met deze eerste opzet zijn wij ons er van bewust dat deze lijst verre van volledig is. Wij houden ons dan ook gaarne aanbevolen voor aanvullingen hierop. De redactie wenst iedereen prettige paasdagen, een goed kamp in Ezumazijl en een even zo goed kamp in Groesbeek toe. Veel plezier!

Inhoud:

pag.	3	- jaarverslag N.V.W.C. 1981;
"	5	- vervolg: een reis door Schotland;
"	7	- ervaringen van een natuurliefhebber;
"	8	- antwoorden op ervaringen van een natuurliefhebber;
"	10	- verslag kamp Hurwenen;
"	11	- verslag vergadering plantenwerkgroep d.d. 10 maart 1982;
"	12	- jeugdvogelkursus - vervolg cursus vogelherkenning;
"	13	- herhaalde oproep kamp Ezumazijl;
"	15	- verslag maandelijkse vergadering d.d. 18 maart 1982;
"	16	- nieuws over de avondvierdaagse 1982;
"	17	- "spaar de trekvogels";
"	18	- nieuws van de milieuwergroep;
"	20	- uitgekraaid ?;
"	22	- planten in Culemborg (muurvegetatie);
"	29	- parasiet van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg ?;
"	32	- ekskursieprogramma.

Natuur- en Vogelwacht "Culemborg"

Contactadres: Gerard van Zuylen - Zandstraat 32 A - Culemborg (03450-13922)

Postadres: Postbus 381 - 4100 AJ CULEMBORG

Aantal leden per 31-12-1981: 196 (hierbij gezinnen met meerdere actieve leden welke als 1 lid worden gerekend)

Aktiviteiten 1981

De belangrijkste activiteit vond bij ons in de tweede helft van 1981 plaats, nl. het opzetten en uitwerken van een cursus "Vogelherkenning".

In november werd hierbij de regionale pers ingeschakeld om belangstelling en interesse hiervoor te kweken in en rond Culemborg. Weldra kwamen naar aanleiding hiervan de aanmeldingen binnen. We mikten op een deelname van ongeveer 50 cursisten. Doch bij het sluiten van de inschrijvingstermijn hadden 74 deelnemers zich opgegeven. Bovendien moesten nog een aantal belangstellenden worden teleurgesteld. Dit om organisatorische redenen.

In het kader van het SOVON-onderzoek werden ook in dit jaar tellingen gehouden in 4 Atlas-blokken. Ook werden speciale stoorvogel- en trektellingen verricht. Bovendien verschenen er Broedvogelverslagen van de gebieden "De Regulieren 1980" en van de "Redichemse Waard 1979". Ook verscheen er een uitgebreid Trektellingenverslag van de "Redichemse Waard over 1979". De verslagen over de "Redichemse Waard" verschenen zo laat i.v.m. het laten samenvallen met andere gegevens welke betrekking hadden op de dijkverzwaring.

Het Trektellingenverslag - van M. v.d. Tol - werd bovendien bekroond met een eervolle vermelding, nl. de "J.A. Nijkampprijs" van de K.N.N.V.

Broedvogeltellingen van bovenstaande gebieden werden ook in 1981 voortgezet.

Akties

In samenwerking met de Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe" werd een bezwaarschrift ingediend tegen de voorgenomen plannen inzake de dijkverzwaring in ons gebied. Het paddenproject langs "De Ronde Haven" kon, zij het dit jaar met nogal wat problemen, gelukkig worden voortgezet.

Door ons werd aangifte bij de Rijkspolitie gedaan van illegale jachtpraktijken in de Lekuiterswaarden door jachtgerechtigden.

Diversen

Het vogelwaarnemingenarchief werd ook dit jaar bijgehouden. Regelmatig worden bijzondere en eerste waarnemingen in het mededelingenblad gepubliceerd.

Ook de werkzaamheden van Nestkastengroep konden voortgang vinden. Naast kasten voor Torenavalken en Bosuilen werden ook in "De Plantage" een aantal nestkasten voor zangvogels geplaatst.

De eerder in het leven geroepen "vogelwerkgroep" is als zodanig opgeheven. De hierin gecoördineerde werkzaamheden worden nu weer gewoon als algemeen onderdeel binnen de N.V.W.C. uitgevoerd.

Kampen/excursie/speciale avonden

In 1981 werden de volgende evenementen georganiseerd:

Er werden een vijftal meerdaagse kampen gehouden, t.w. bij Groesbeek, Hurwenen, Ootmarsum, Nieuwkoop en Renkum.

Ook werden vijf dia- en lezingenavonden verzorgd.

Voor het eerst dit jaar werden een drietal natuurstudie-avonden gehouden met daaraanvolgend een excursie de volgende ochtend. Hiervoor met name bestond grote belangstelling.

Er werden drie trein/wandelexcursies georganiseerd welke meestal de gehele dag duurden.

Ook werden 20 fiets/wandelexcursies gehouden vanuit Culemborg. Hierbij zowel planten-, paddestoelen- als wel specifieke vogelexcursies.

Organisatie

Met uitzondering van de vakantie maanden juli/augustus werd er maandelijks vergaderd. Op de Algemene Ledenvergadering van 19 maart 1981 werden officieel de Statuten van onze vereniging bekrachtigd.

Ook op het gebied van voorlichting zijn we dit jaar actief geweest. Zo waren we aanwezig met een stand op de Paardenmarkt in Beusichem en waren we ook deelnemer aan de jaarlijkse Braderie in Culemborg. Hierbij wordt door ons voorlichting gegeven op natuurbeschermingsgebied in het algemeen terwijl de nadruk dit jaar lag op nestkasten.

Plannen 1982

Het voortzetten van de bestaande activiteiten. Het eventueel weer oprichten van een speciale "vogelwerkgroep" wanneer mocht blijken dat daaraan toch behoefte bestaat. Het gaan opzetten van de "Vogelcursus" speciaal t.b.v. de jeugd. Het opzetten van een "Plantencursus". Mogelijk dat door deze cursussen meer mensen aktiever bij onze werkzaamheden kunnen worden betrokken.

vervolg: een reis door Schotland (in 25 dagen).

Zoals beloofd in het vorige deel van ons vervolgverhaal gaan we verder in Wick. Wick is een van de noordelijkst gelegen plaatsen van het vasteland van Groot Brittannië en een modern aandoende vrij grote havenstad.

De middelen van bestaan zijn voornamelijk visserij en extensieve veehouderij (schapen, koeien enz.).

Om 11 uur 's avonds kwamen we aan en het leek ons maar het best om de eerste nacht onze tent op te zetten op de plaatselijke camping.

De volgende dag echter pakten we in en fietsten naar het - een kilometer verder liggende - kleine gehucht Papigoe, waar we van een vriendelijke boer een plaatsje aangewezen kregen aan de rand van de kliffen, met uitzicht op de zee, op een mooi weilandje beschermd door een tweetal paarden.

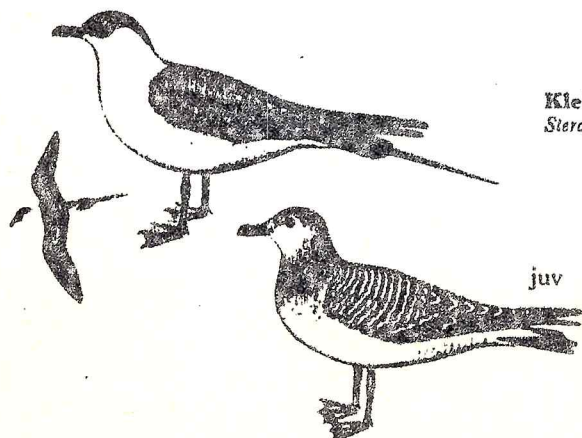
Hier zijn we een aantal dagen blijven staan om de natuur ter plaatse eens te bekijken en, wat bleek, met volle teugen te genieten.

Het meest opvallende verschijnsel wat onmiddellijk boeide was de konstante zee-trek die er plaats had.

Bij het eten van onze porridge 's morgens vroeg begon het al en als we 's avonds nog voor de tent zaten te schrijven of een borreltje te drinken, ging het nog steeds door. Astronomische aantallen noorse stormvogels, drieteenmeeuwen, aalscholvers, kuifaalscholvers, meeuwen en jagers spoedden zich naar het noorden. Het was een machtig gezicht en het prettige was dat de meeste vogels niet al te ver weg waren waardoor ze zeer goed waar te nemen waren. Vooral de grote en kleine jagers vlogen dikwijls vlak over de tent. Hieronder volgen enige 5 minuten tellingen, verricht van 17.45 tot 18.30 uur.

noorse stormvogel	28	25	31	41	22	?	45	47
drieteenmeeuw	8	9	3	13	11	?	6	5
grote jager	2	4	5	4	3	6	3	-
kleine jager	-	2	2	1	2	3	1	-
kuifaalscholver	1	6	7	5	-	?	6	9
grote mantelmeeuw	1	-	1	-	-	?	2	2
noorse pijlstormvogel	-	-	2	-	1	-	-	-

Na deze tellingen hebben we nog een poosje alleen maar op jagers gelet en van 19.15 uur tot 20.30 uur hadden we 79 grote jagers en 9 kleine jagers.

Kleinste jager
Stercorarius longicaudus

Tijdens de telling ontdekten we ook zeer regelmatig boven het water komend de ruggen en vinnen van bruinvissen, die in scholen langs zwommen.

Noorse pijlstormvogels, waar wij er 3 van waarnamen zijn onmiskenbare vogels.

De bovenkant is zeer donker, terwijl de onderzijde zeer licht (wit) is.

Laag over het water vliegend wentelen ze om, zodat het zwart - wit - zwart - wit wordt.

Behalve allerlei langstreckende vogels waren ook ter plaatse vogels aanwezig, zoals jan van genten, dougallssterns, zwarte zeekoeten, fraten en af en toe een torenvalk.

De kust bestaat uit ruwe rotsen met daarna steil oprijzende kust. Duinen ontbreken geheel hier en boven op de kliffen liggen zilte graslanden die door schapen begraasd worden. Die zilte landen zijn aantrekkelijk voor een groot aantal planten die je in Nederland niet of slechts sporadisch aantreft, zoals "Schotse liguster" (*Ligustricum Scoticum*), schorrezoutgras, zilte zeeaster en zeer verrassend de prachtige *primula scotica* ofwel Schotse sleutelbloem.

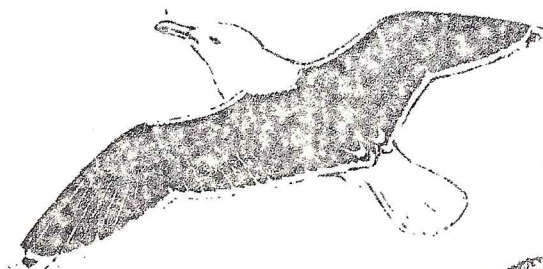
Dit prachtige kleine sleutelbloemetje met z'n mooie roze met gele bloem en "bestoven" stengel is aangepast aan het "harde" milieu doordat hij/zij zeer laag blijft en weggedoken is in het gras.

Enkele kilometers van Papigoe is een landtong met op het eind een prachtige witte vuurtoren waar een broedkolonie is van alken, zeekoeten, papegaiduikers en drie-teenmeeuwen. Grote aantallen broeden hier en brengen er hun kroost groot.

Aangezien wij laat in het seizoen waren (augustus) waren de meeste echter al weggetrokken en wij moesten het doen met zwarte zeekoeten en een enkele papegaiduiker. Bij de wandeling er naar toe ontdekten we op de met zeewieren bedekte rotsen een aantal zeehonden die aan 't rusten waren.

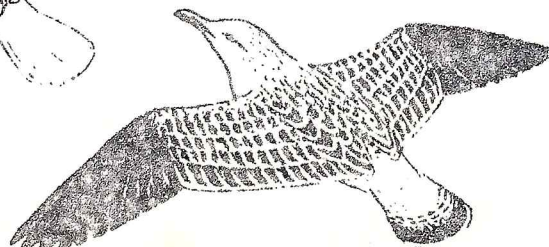
Het werden er steeds meer tot ze met z'n vijftienen lagen te zonnen. Aangezien we gehoord hadden dat het muzikale dieren zijn en Henkjan een mooie foto wilde maken werd het Wilhelmus, ons nationale volkslied, gefloten en jawel hoor daar kwam die al.

Hij kwam tot op een meter of 30, maar dichterbij durfde zij toch niet te komen. De volgende keer vervolgen we onze reis en gaan naar Aitnabreac, een groot en uitgestrekt hoogveen landschap met een unieke flora en fauna.

Mantelmeeuw

Henkjan & Kars.

Rond de twee vorst-perioden, die we tot heden toe in deze winter beleefd hebben, heb ik in de tuin van de pastorie (Ridderstraat) enkele opvallende verschijnselen waargenomen, die evenzo vele vragen bij mij oproepen. Het betreft de vogels vooral. Langs deze weg wil ik deze vragen graag voorleggen aan onze stedelijke 'Natuur- en Vogelwacht', die zo actief en enthousiast zich bezig houdt met natuur en milieu. De vorstperioden vielen zo ongeveer van na Sint Nicolaas tot bijna de laatste dag van het jaar. En na een weekje dooi kwam op Driekoningen een zeer plotselinge nieuwe koude-inval waar in de tweede helft van januari een einde aan kwam. Beide vorst-periodes hadden volgens mij hun geheel eigen aardigheden!

De eerste periode - zeg maar in december '81 - heb ik mij verwonderd over de 'vleermuis'. Ik weet niet beter of onze vleermuizen houden een flinke winterslaap. Het had me dan ook reeds verbaasd, dat ik half november nog vleermuizen langs mijn raam zag fladderen. Maar ik kon mijn ogen haast niet geloven toen ik op 3 januari (een paar daagjes dooi maar!) het diertje weer volop zag jagen!

Ik heb er toen wat lektuur op nageslagen, maar alle boeken vermeldden een stevige winterslaap, hoogstens ietwat verschillend voor de diverse soorten.

Een ander opmerkelijk verschijnsel vond ik: een ware invasie van kramsvogels! Hier in de tuin, maar ook in de Hond en bij het station zag ik hele groepen. Ze verraden zich meestal gauw door hun sierlijke vlucht en hun 'getjaker'!

Hoewel ze niet bijzonder schuw lijken, heb ik er nooit een op de voedertafel op mijn platje gehad, terwijl hun familieleden lijsters en merels zich stevig tegoed deden aan fruitresten, havermost en brood.

Heel vreemd vond ik het, dat ik in beide vorst-perioden op de voedertafel de anders steevast aanwezige huismussen heb gemist. In geen velden of wegen te be- kennen!

Naast de lijstersoorten waren ook de groenlingen, mezen en roodborstjes geregeld op het appèl, maar géén mussen! Wat kan daarvan de oorzaak zijn?

De tweede periode gaf ongeveer hetzelfde beeld te zien, met dit verschil: dat nu behalve de mussen ook de kramsvogels verdwenen waren. Wel zag ik toen zo hier en daar een koperwiekje. Helemaal niet schuw, maar 't kwam niet op de voedertafel!

Een andere bijzonderheid was de terugkeer van de bosuil. Ik weet niet, of dit ook wat met vorst en sneeuw te maken heeft?

Zolang ik in Culemborg woon, woont hier eveneens een bosuilechtpaar, en wel in de hoge bomen van de burentuin. In de winter logeert hij vaak in een oude den. Begin vorig jaar heeft zich in diezelfde bomen (het uile-nest?) een echtpaar kraai gevestigd en er een flink broedsel grootgebracht. Maar sindsdien was de bosuil weg. Ik miste hem wèl: èn om zijn (hun) gewoonte om precies 20 minuten na zonsondergang op jacht te gaan, èn om zijn mooie volle walddoornroep mèt vibratie!

Soms met een korte krijs als antwoord (van het vrouwtje?).

En warempel, na bijna een vol jaar afwezigheid hoor ik hem nu weer geregeld. Ik vermoed sterk dat hij (of een daar opgegroeid jong?) hier weer zijn vaste stekkie heeft!

Het echtpaar kraai is er echter ook nog. Wie bewoont nu welk nest?....

Tot zo ver enkele ervaringen van een natuur-liefhebber.

Ik zou het zeer op prijs stellen als de Natuur- en Vogelwacht vanuit hun grotere ervaring en deskundigheid mij op bovengestelde vragen antwoord zou kunnen geven. Bij voorbaat veel dank daarvoor!

Pater J. de Cloet
Ridderstraat 40
Culemborg.

Antwoorden op ervaringen van een natuur-liefhebber (uit: Culemborgse Courant 18-2-'82)

Even in uw herinnering terugroepen het stukje van pater De Cloet in deze courant van vorige week. Hij stelde daar een aantal vragen/ervaringen en vroeg of wij als 'deskundigen' daar een antwoord op zouden kunnen geven.

Makkelijker gezegd dan gedaan want de natuur is een zeer complex geheel waar de mens met al zijn kennis eigenlijk nog maar bitter weinig van afweet. Wij zullen toch een poging wagen. De twee vorstperiodes waren inderdaad geheel verschillend, de eerste in december met veel sneeuw, de tweede in januari vrijwel zonder sneeuw of neerslag.

Voor veel vogelsoorten, met name zang-, reiger- en eendachtigen, was de eerste periode verre van makkelijk wat betreft het vinden van voedsel, gelukkig was de sneeuwlaag niet ondoordringbaar zoals in 1979 toe wij volop moesten bijvoeren. Het viel ons op dat de kleinere vogels en met name de kramsvogels vrijwel meteen in grote aantallen in de stad aanwezig waren op zoek naar voedsel. De kramsvogel is een echte bessen/vruchteneter in de winterperiode en ook wat schuwer dan andere lijsterachtigen en deze soort zult u dan ook minder snel aantreffen bij de voeder-tafel. De kramsvogel is net als de koperwiek een jaarlijks terugkerende gast, al kunnen de aantallen fluctueren maar ontbreken doen ze nooit. Pestvogels en noten-krakers zijn daarentegen echte 'invasievogels', jaren achtereen ontbreken ze en dan in een keer massaal aanwezig.

Een eventuele oorzaak van het ontbreken van huismussen is voor ons voor alsnog ook een raadsel al hebben wij ze wel volop gezien.

De tweede winterperiode was een 'droge' vorstperiode met voor veel vogelsoorten weinig problemen, alleen de reigerachtigen misschien, er was redelijk veel voedsel in het veld nu wel bereikbaar voor o.a. kramsvogels, al zullen ook veel vogels verder zuidwaarts getrokken zijn naar b.v. Zeeland (ganzen).

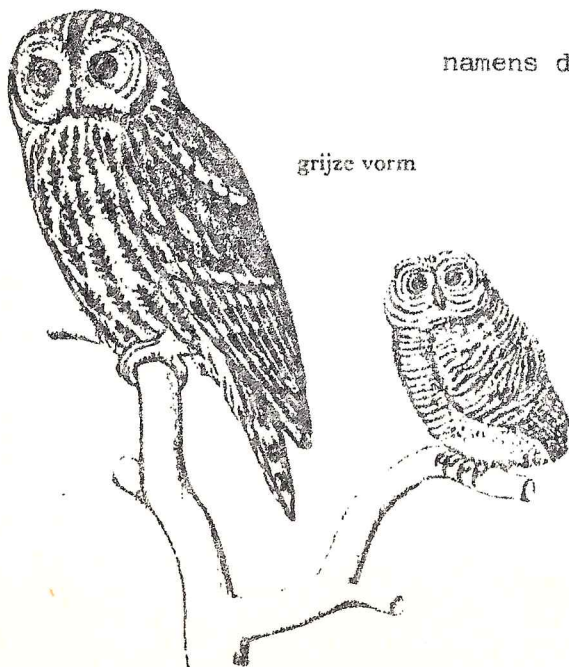
We hebben deze winter niet bijgevoerd, hoewel we in december wel op het punt stonden te beginnen toen gelukkig de dooi voor enige tijd inviel.

De bosuil, de waldhoornroep met vibratie is van het mannetje, terwijl het korte antwoord (krijs) van het vrouwtje is. Van de bosuil is bekend dat deze uilensoort een vast territorium heeft, alleen de jonge exx. zwerven rond. Het is goed mogelijk dat zulke zwervende exx. een opengevallen plaats innemen. De bosuil is eigenlijk een holenbroeder, maar maakt ook wel gebruik van b.v. kraaienesten, de kraai maakt echter geen gebruik van holen.

De winterwaarneming van een vliegende vleermuis is bijzonder, maar niet zeldzaam. De vleermuissoorten in Nederland houden een winterslaap, maar het is een misverstand dat deze 'slaap' constant is. Dit zoogdier wordt min of meer tijdelijk 'koudbloedig' en neemt tot zekere hoogte de omgevingstemperatuur aan, de hartslag daalt tot 1 à 2 maal per seconde (normaal plm. 10 maal), een 'lethargische of torpide' toestand. Toch ontwaakt de vleermuis regelmatig en vliegt een poosje rond of verhuist soms zelfs naar een andere verblijfplaats, ook vindt in deze periode de paring plaats. Hoewel de winter (oktober - februari) dus wel een rustperiode is met winterslaap, brengt de vleermuis deze niet constant rustend en slapend door. Wij raden u aan toch iets meer te lezen van deze fraaie en nuttige zoogdiertjes.

Misschien is het bovenstaande verre van volledig, maar wij hopen u en andere lezers toch enigszins een antwoord op uw vragen te hebben gegeven. En misschien doet u volgend jaar ook mee aan de cursus vogelherkenning waar diverse facetten van het vogelleven in en rondom Nederland aan de orde komen. Momenteel volgen zo'n 75 personen deze cursus en velen moesten wegens deze grote deelname teleurgesteld worden.

Het is duidelijk, de vogels en daarmee 'natuur en milieu' verdienen méér dan alleen onze aandacht, de mens is ook maar een deel van dat milieu.

grijze vorm

Met vriendelijke groet,
namens de Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Harry v.d. Warenburg
p/a postbus 381, Culemborg.

Zoals langzamerhand al traditie is geworden zijn we met de krokusvakantie in Hurwenen op kamp geweest.

Zaterdagmorgen kwamen we aan en begonnen onmiddellijk met het gezellig maken van de gymzaal. Er werd koffie gezet en gitaar gespeeld en weer hernieuwd kennis gemaakt met de Amersfoortse ACJN-ers.

's Middags was de eerste excursie een wandeling rondom de kil. Grutto's, nonnetjes, krakeenden, zeer veel aalscholvers, ganzen en twee ransuilen waren zeer dichtbij en goed te bekijken.

Toen we uitgewaaid en wel weer in 't kamphuis kwamen, gingen sommigen muziek maken, anderen lazen of speelden een spelletje kaart. Drie mensen begonnen met het koken van de macaronie en een uur later zaten we gezellig in een kring te eten.

's Avonds was het de bedoeling om een uilenexcursie te houden, maar doordat er te veel wind was ging dat niet door.

Na eerst gezellig te hebben gemuziseerd en koffie en choc te hebben gedronken gingen we naar het café (de Roskam) en dansten het luie zweet eruit, of biljartten. De volgende dag kwam de langste excursie, een rondje Waal. Er zaten vrij veel eenden en zeer veel zwanen, vooral veel kleine, in de uiterwaarden.

Ook waren er al zeer veel grutto's aanwezig die met hun roepen het geheel een lenteachtig aanzicht gaven.

's Avonds werd er heerlijke andijviestamppot gekookt en zelfs keus tussen met of zonder spek. In de totale anarchie (er was ook geen corveelijst o.i.d.) werd ook de afwas gedaan en choc gemaakt.

Voor het avondvermaak is de gymzaal annex dorps huis bijzonder geschikt. Zo werd er touwtje gesprongen (met z'n zessen in de bocht), gevochten, muziek gemaakt, vieze boekjes gelezen (binnenkort exclusieve foto's in het Nonnetje) en gediscuseerd. De volgende dag werd vrij vroeg de terugtocht aanvaard, terwijl 5 mensen achterbleven om onze goede naam gestand te doen en de zaak netjes en schoon achter te laten. De terugtocht was prachtig en nog nooit zag ik de kil zo vol met vogels als op die gedenkwaardige maandagmiddag.

Pijlstaarten, baltsende nonnetjes en kleine zwanen, krakeenden, talingen, ganzen, smienten, slobeenden en alles in zeer grote aantallen; machtig mooi.

In het restaurant "De nieuwe brug" werd (ook al traditioneel) het kamp door de schoonmaakploeg besloten met een ordinaire dekadente vreetpartij (vlaai, appeltaart, patat [met rauwkost] en nogmaals patat). De vogellijst vindt u ook in deze Hak-al, verzorgd door de onvolprezen akkurate en toch sympathieke Tom Kompier.

P.S. Han wéér verschrikkelijk bedankt voor de bezorging van de proviand en andere gitaren.

Kars.

Wat zouden we zonder jou moeten ?????

Of het nou aan het mooie weer lag, of aan de goede koffie die er gezet wordt binnen de N.V.W.C., of aan de uitnodiging voor de vergadering, ik weet het niet, maar het volk kwam in dichte drommen opzetten, er moest zelfs een stoel bijgezet worden. En dat allemaal om een ekskursieprogramma samen te stellen!

Helaas zijn we aan dat ekskursieprogramma niet toegekomen, n.l. de heren Frenke en V.d. Bosch van het Geldersch Landschap waren op ons verzoek aanwezig om het bestemmingsplan van de Regulieren toe te lichten.

Tot onze verbazing is dat plan nu al klaar. Ik wil in dit verslagje niet zo veel vertellen over de inhoud van het plan, in de eerste plaats omdat ik dat moeilijk vind en niet deskundig genoeg ben en in de tweede plaats kan een ieder die geïnteresseerd is, het plan bekijken bij de heer V.d. Bosch ligt het ter inzage. B.v. voor we op ekskursie gaan in de Regulieren.

Voor de plantenwerkgroep ligt het zwaarste punt van het plan op het botanische gedeelte en daaruit:

1. het kwadraten-onderzoek
2. slootjes
3. stukje overkant Zwarte kade

Hier zullen wij ons de komende zomer, vooral op richten. Tegen elf uur hebben we de heren onder dankzegging uitgezwaaid en tevens besloten om het ekskursieprogramma samen te stellen op vrijdag 19 maart a.s.

Het programma zal steeds in de Hak-al verschijnen en ik hoop dat weer veel mensen met ons meedoen de komende zomer.

Biologie-les zit klem tussen de schoolmuren

tot ziens,

Han Jansen - v.d. Weij.

JEUGDVOGELCURSUS

=====

De vogelcursus die de Natuur- en Vogelwacht momenteel geeft is wat deelname betreft zeer geslaagd te noemen.

Naast de 74 deelnemers die de cursus lopen en degenen die volgend jaar nog mee gaan doen hoorden we ook het verzoek van een groep leden die nu buiten de boot viel en wel jongeren.

De leeftijdsgrens van de vogelcursus was op 16 jaar gesteld, en mensen die daar net of veel onder waren mochten niet meedoen.

Om die groep tegemoet te komen ontstond het plan voor een zogenaamde jeugdvogelcursus. Deze cursus zal lopen van herfst 1982 tot zomer 1983 en elke maand een excursie hebben voornamelijk in de omgeving van Culemborg.

De groep die ons voor ogen staat is die van ongeveer 12 jaar tot een jaar of 18/20.

Om nu de interesse ervoor te peilen zou ik graag hebben dat iedereen die zin heeft in deze cursus zich met mij in verbinding stelt (nog geheel vrijblijvend). Gooi een briefje in de bus van nr. 209 van de kleine Gandhi flat, of klim twee etages omhoog en bel even 4 x aan. Gaarne voor 1 mei.

Kars Veling

Gandhi 209

Culemborg

Of bel even met Leo van der Kooij, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0 .

De cursus Vogelherkenning.

Wij, organisatoren, van deze cursus worden nog steeds aangenaam verrast door de enorme belangstelling van degenen die onze cursus volgen.

De avonden, zowel als de excursies worden goed bezocht en er is grote aandacht voor het gebodenen.

Dit stimuleert ons om te gaan werken aan een vervolgcursus. Bij een eerste peiling bleek groot enthousiasme om hier aan mee te doen.

Wij willen met name aandacht gaan besteden aan moerasvogels, kustvogels en steltlopers.

In principe is deze vervolgcursus bestemd voor onze cursisten van de beginnerscursus. Leden van de N.V.W.C. die belangstelling hebben voor verdere verdieping van hun vogelkennis kunnen echter ook meedoen.

Houd de Hak-al in de gaten voor nadere mededelingen.

Contactadres: Leo van der Kooij, Vliegerweg 3, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0 .

Aan alle leden van de N.V.W.C.

Samen kamperen in een heerlijk natuurgebied. Overal vogels om je heen, kwakende kikkers, bloeiende planten. Wie houdt daat niet van? Wie ziet er niet uit naar het heerlijke voorjaar als de natuur verjongd ontwaakt?

Je moet er eigenlijk met je neus bovenop zitten, ja er middenin, want het is o zo gauw weer voorbij!

In de vorige Hak-al stond een aankondiging van het Hemelvaartskamp in Ezumazijl, maar wat een geringe belangstelling! Jarenlang hebben we met flinke groepen kunnen kamperen. Is dat ineens niet meer mogelijk? Hoeveel leden en gezinsleden hebben wij? Velen zijn nog nooit met ons mee geweest, of hebben dat misschien nooit eens overwogen.

Kom op mensen, als je enigszins kunt, oud of jong praat er eens met elkaar over. Kamperen is leuk voor vaders, moeders, pubers, klunzen, meiden, adolescenten, kleuters, peuters, mechies, knechies, opa's en oma's. Kortom het hele gezin, leefgroep of commune kan meedoen.

discussiepunten:

duur? ± f 50,-- voor 4 dagen, overnachten en eten (thuis moet je toch ook eten?).

ver? Wat heet ver in ons kleine landje.

onbekend? Reden te meer om er heen te gaan.

druk? We zitten op een geheel eigen terrein. Er zijn geen andere kampeerdere in de buurt.

saai? Lees eens hieronder wat je er allemaal kunt doen.

- fietsen - molens bezoeken - eendenkooien bekijken - wandelen - fotograferen - koeien aaien - muziek maken - bootje varen - wadlopen - ± 75 soorten vogels bekijken - schelpen zoeken - kippen voeren - boerenleven van nabij meemaken - Fries leren - zingen - slootjes doorsnuffelen - plantjes zoeken - lekker sociaal doen - eigen potje koken - samen choc drinken - Schiermonnikoog bezoeken - Bezoekerscentrum Lauwersoog bekijken - frisse lucht happen - oud vissersdorpje bezoeken - bloeiende koolzaadvelden bekijken - zoute kwel ontdekken - generatiekloven overbruggen - enz. enz.

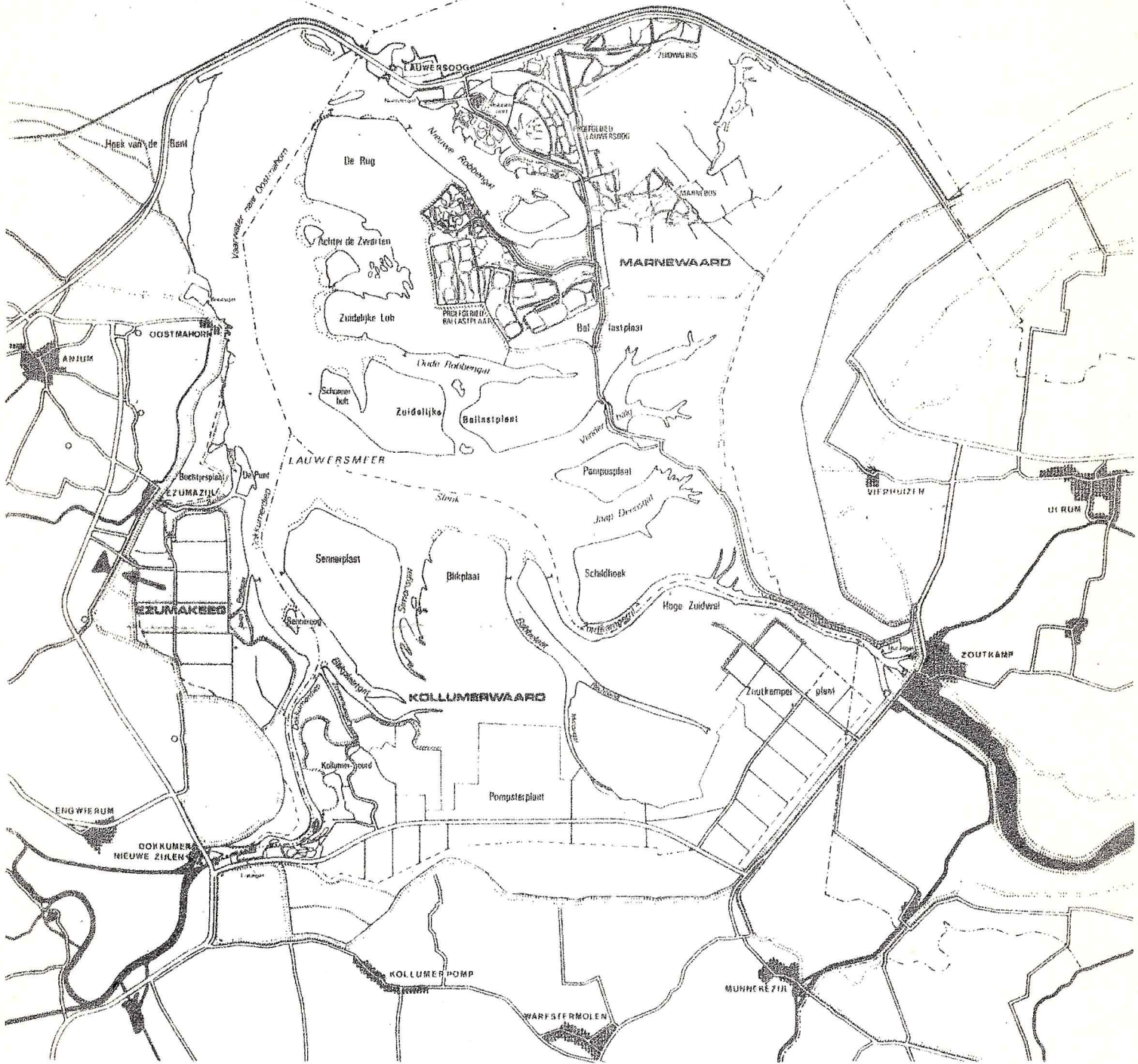
Ons programma maken wij, deelnemers, zelf op donderdag 22 april. Op deze datum houden we een bespreking in het Nonnetje om 8 uur 's avonds (dus niet op 1 april zoals eerst was aangekondigd).

Dus bespreek dit eens met elkaar en vul dan de opgavestrook in en lever die zo spoedig mogelijk in bij mij.

Tot ziens op 22 april en op het
kamp van 19 t/m 23 mei.

Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0

KAART VAN HET LAUWERSMEERGEBIED
WADDENZEE

▲ = KAMPTERRAIN

Op deze teleurstellend weinig bezochte avond, slechts 5 leden waren aanwezig, kwamen de volgende punten aan de orde:

Ingekomen stukken.

1. tijdschrift Natuur en Milieu maart 1982; zeer lezenswaardig nummer met o.a. een belangrijk artikel over vergiften in onze vaderlandse bodem.
2. een brochure van het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne aangaande Luchtvervuiling; korte inhoud: inleiding - meten - beleid - wetgeving - internationale samenwerking - adressen.
3. jaarverslag van de Stichting Mondiaal Alternatief mei 1981 - febr. 1982, inclusief bestelformulier publicaties.
4. brief van Vogelbescherming m.b.t. de radiocursus "Vogels kijken".
Men is van plan op 25 april a.s. een open dag te organiseren van alle vogelwerkgroepen in het land om de cursisten gelegenheid te bieden onder leiding van plaatselijke gidsen op excursie te gaan.
conclusie: De N.V.W.C. doet mee aan de open dag.

Mededeling van Marcel van der Tol.

Marcel en Kars zijn onlangs in Arnhem op een bijeenkomst geweest die gewijd was aan de problematiek vogels versus hoogspanningsleidingen.

De vergadering was h.i. in de opzet geslaagd. Voor geïnteresseerden is de mogelijkheid het verslag van genoemde vergadering bij Marcel in te zien, verzoeken daartoe contact met hem op te nemen.

Plantenwerkgroep.

Woensdag 10 maart j.l. had een bijeenkomst plaats in het Nonnetje van de leden van deze werkgroep met de heren Frencken en Van den Bosch, resp. beheerder en opzichter van de Regulieren; voor verslag van deze bijeenkomst zie elders in dit nummer.

Hak-al.

Met ingang van januari 1982 verschijnt de Hak-al 1 maal per twee maanden.

Desondanks blijft het aanbod van kopy te gering.

Jan Rietvink beklagt zich terecht erover dat gedane toezeggingen niet op tijd of in het geheel niet worden nagekomen.

Waar blijven met name excursieverslagen. Verslag van kamp Hurwenen, verslag van de vorige vergadering van de N.V.W.C. ?

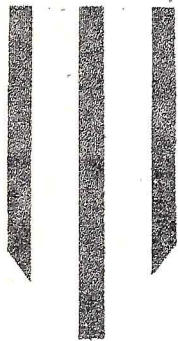
Zo kunnen we niet doorgaan. Ons blad moet iedereen aangaan. Met name Jan en Breun steken er enorm veel tijd in. Laat ze niet gefrustreerd raken door gebrek aan belangstelling.

Sluiting van de vergadering om 9 uur. Het excursieprogramma treft u aan op de gebruikelijke plaats.

Er zijn enkele zeer interessante excursies gepland, m.n. 1 mei, 5 mei en 12 juni. Wij organiseren die excursies voor al onze leden. Doe eraan mee, toon belangstelling, wees actief.

Leo van der Kooij.

AVONDVIERDAAGSE
=====

De 39e
N.W.B.
Avondvierdaagse

wordt gehouden
in de week
van 7 t/m 11 juni 1982

Ook de N.V.W.C. wil dit jaar met een junioren en een senioren groep meelopen.

Verleden jaar hebben Arie v.d. Ham en ik de organisatie op zich genomen, maar beide zijn we dit jaar niet in staat dit wederom te doen.

Wij doen dan ook een dringend beroep op twee of drie personen die de organisatie en leiding op zich willen nemen. Toe mensen, geef je even op bij Jan Rietvink. We rekenen erop dat vele N.V.W.C.-ers weer sportief meelopen.

Jan Rietvink

Ereprijs 39

tel.: 1 6 4 0 7

S P A A R D E T R E K V O G E L S

de nieuwe aktie van het Wereldnatuurfonds (W.N.F.)

Deze maand werd door het W.N.F., gevestigd te Zeist, een nieuwe aktie aangekondigd om f 400.000,-- bijeen te brengen om 5 trekvogelgebieden in Europa en Afrika beter te beschermen.

Naast een groot aantal Europese broedvogels die in deze gebieden een tijdlang pleisteren of overwinteren, zijn de gekozen gebieden met name belangrijk voor de purperreiger, de lepelaar en de grutto.

Ons land biedt deze drie vogelsoorten, die in de ons omringende landen helemaal niet of slechts zelden voorkomen gelukkig nog steeds veilige broedgebieden.

Maar in het najaar verlaten zij ons land op zoek naar voedselrijke gebieden in warmere streken. In toenemende mate zullen belangrijke voedselgebieden verdwijnen als niet op tijd een effectieve bescherming van kracht wordt.

Zonder bescherming van deze voor onze broedvogels van levensbelang zijnde gebieden zullen jaarlijks steeds minder broedvogels naar ons land terugkeren en bestaat de kans dat zij net zo zeldzaam worden als in de rest van Europa.

Van de purperreiger broeden ongeveer 1000 paar in ons land, b.v. in het Naardermeer, in de Nieuwkoopse plassen en N.W. Overijssel. Bij ons in de buurt zijn ze te vinden in het staatsnatuurreservaat aan de Nieuwer Zuider Lingedijk. Men moet tot ver in Frankrijk reizen om weer broedende purperreigers aan te treffen.

Nog zeldzamer is de lepelaar, symbool van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van vogels. In geheel West Europa broeden slechts zo'n 800 paar, waarvan + 250 in ons land, Naardermeer, Oostvaardersplassen, Zwanenwater, Texel en Terschelling de broedplaatsen zijn.

West Afrika is hun overwinteringsgebied.

Grutto's zijn er toch genoeg in ons land? Jazeker 150.000 paar is niet mis, maar het is wel 80 % van alle broedparen in heel West en Midden Europa. In ons land wordt het steeds moeilijker voor hen om tegen de verdrukking van de steeds intensiever wordende landbouw nestjes met jongen groot te brengen.

Op hun tocht naar het zuiden moeten ze de Franse, Spaanse, Portugese en Noord-Afrikaanse schutters ontwijken en als ze uiteindelijk neerstrijken in de rivierdelta's van o.a. de Senegal, de Gambia en de Niger treffen ze daar steeds minder foerageergelegenheid. In toenemende mate vindt hier rijstverbouw plaats.

Met een beetje goede wil en goede afspraken voor reservaten en effectieve bewaking zijn in lengte van dagen veilige toevluchtsoorden voor onze grutto's verzekerd.

Om welke gebieden gaat het nu:

1. De Aveiro lagune en de delta van de Taag in Portugal.
2. het reservaat Messa en het gebied van de Oued Sous in Marokko.

3. de Banc d' Arguin aan de kust van Mauretanië.
4. de delta van de Niger in Nigeria.
5. het Nationale Park van het Ichkeulmeer in Tunesië voor een betere bescherming van dit belangrijke natuurgebied, waar meer dan 300.000 watervogels overwinteren.

Leden van de N.V.W.C. steun deze actie en stort een bedrag op girorekening 4 4 5 9 2 8 6 t.n.v. Wereldnatuurfonds Zeist, met vermelding van gift voor de actie "spaar de trekvogels".

werkgroep voor natuurbehoud en milieubeheer 'noordwest-betuwe'

De laatste weken zijn we helaas weer genoodzaakt geweest ons ongenoegen over bepaalde zaken in de vorm van de nodige bezwaarschriften te ventileren. Zo'n bezwaarschrift komt niet zomaar tot stand. Pas na vele overwegingen en o.i. gegronde redenen gaan we hiertoe over.

ONTWERP BESTEMMINGSPLAN REDICHEMSE WAARD -

Zoals bekend zien wij de Redichemse Waard nog steeds als een gebied met grote natuur- en landschappelijke waarde.

De planvorming behelst o.m. het verleggen van de huidige ingang meer naar het westen waardoor het waardevolle rivierduincomplex wordt doorgesneden.

Verder heeft dit rivierduin niet die waarde toegekend gekregen die het volgens ons verdient, nl. gebied met grote natuur- en landschappelijke waarde.

Bijzonder jammer is ook dat bij de planvorming geen gebruik is gemaakt van de vele voorhanden zijnde gegevens die de werkgroep en de Natuur- en Vogelwacht over dit gebied hebben verzameld! Het toestaan van horecaactiviteiten ten behoeve van recreanten lijkt ons ook niet zo passend in een dergelijk gebied.

Voor ons voldoende aanleiding om bezwaar tegen deze planvorming aan te tekenen.

OPSLAG CHEMISCHE AFVALSTOFFEN -

Zoals bekend is er een verzoek ingediend om te komen tot opslag van chemische afvalstoffen op het terrein van de Gebr. Blom aan de Parallelweg.

De bekendmaking veroorzaakte alom begrijpelijke ongerustheid. Deze stoffen verheugen zich nu eenmaal niet in een grote populariteit.

Het is nog moeilijk te voorzien wat voor consequenties dit allemaal kan hebben voor het milieu. Het ontbreken van een hinderwetvergunning was in ieder geval voor ons een belangrijke reden om een bezwaarschrift in te dienen.

BOUWPLAN KORTE MEENT -

Ook een bezwaarschrift werd ingediend tegen de bouwvergunning voor 114 woningen op deze lokatie. Als bezwaar gold o.m. het opvoeren van het woningaanbod van 80 naar 114. Hierdoor moet op ruimte bekibbeld worden.

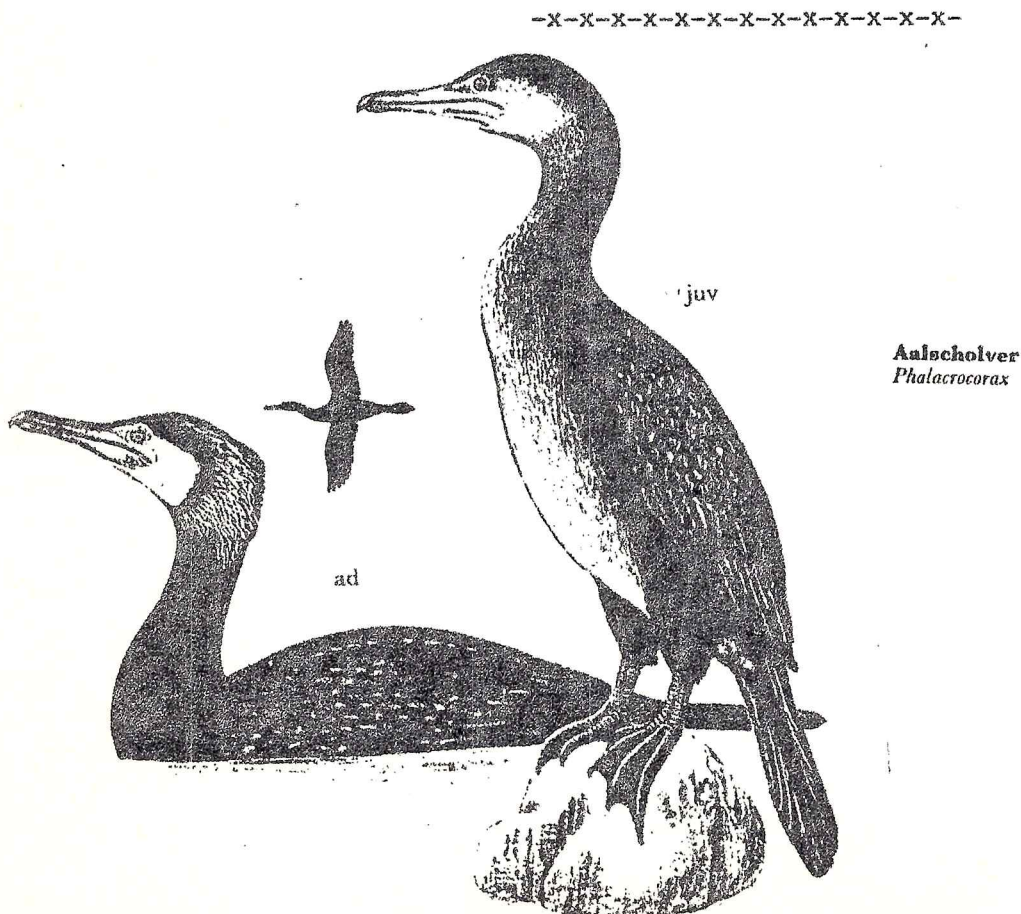
Dit gaat ten koste van speelterreintjes, tuinen van bewoners, en parkeerplaatsen. De leefbaarheid van het gebied komt daardoor ernstig in het gedrang.

COMMISSIE R.O. -

Door ons werden enige opmerkingen geplaatst bij de gang van zaken rond de nieuwbouw van Mariakroon en Schefferschool. Met name het kappen van een aantal kapitale bomen wekte wrevel op. Het feit dat bij nieuwbouw dergelijk monumentaal geboomte gewoon gezien wordt als een lelijke sta in de weg, dat zo snel mogelijk neergelegd dient te worden, is een onverteerbare zaak. Des te triester wordt het nog, wanneer blijkt dat in de binnenstad groenelementen van formaat al met een lantaarntje gezocht moeten worden.

Bij de voortgezette nieuwbouw zal nu voorzichtiger met de nog resterende bomen worden omgesprongen.

Eens te meer wordt duidelijk, dat een BEHEERSPLAN voor met name ons oudere bomenbestand noodzakelijk is, om dit soort desastreuze ingrepen in de toekomst te voorkomen.

UITGEKRAAID !

De meest verguisde onder de vogels is waarschijnlijk de zwarte kraai (*corvus corone*). Ik heb geprobeerd in de tot mij ter beschikking staande ornithologische literatuur, een beter beeld van deze vogel te krijgen, maar er is erg weinig over geschreven. Hij wordt bijna doodgezwegen.

Het woord kraai heeft in de volksmond een negatieve betekenis: zijn verschijning wordt ongunstig als een slecht voorteken opgevat. De zwarte kraai heeft dan ook geen gebrek aan bijnamen zoals roofkraai, doodsbidder en lijkenpikker. Het is een standvogel en broedt in Europa ongeveer westelijk van de Elbe. Ze broeden van april tot juni en het nest bevat meestal 5 licht-blauwgroene eieren met bruine vlekken. De broedduur is 19 tot 20 dagen en het σ broedt alleen. De jongen worden gevoed met wat in het territorium aanwezig is. Veel kadavers worden op deze manier opgeruimd. Daarnaast vangen de ouders ook insecten en mollen en eten plantaardig materiaal als zaad en gras.

De jongen verlaten het nest na $4\frac{1}{2}$ tot 5 weken na het uitkomen van de eieren en worden dan pas in toenemende mate zelfstandig. Ze volgen de ouders bij het zoeken naar eten en als deze iets vinden wordt er hevig gebedeld: ze duiken in elkaar, schudden de veren en richten de felrode binnenkant van de bek naar de volwassen vogel op. Langzamerhand reageert de volwassen kraai steeds minder op het bedelen van de jongen; waarschijnlijk houdt dit verband met het verkleuren van het gehemelte van het jong tot de volwassen grijze kleur.

Het jong moet nu zelf het gevonden voedsel oppikken en later ook zelf opzoeken. Ze blijven nog enige tijd met hun ouders optrekken en worden soms niet vóór het volgend voorjaar uit het territorium door hun ouders vers'oten. In de loop van de herfst en winter sluiten de jongen zich meestal incidenteel aan bij de groep niet-broedende kraaien. De groep heeft geen vast territorium maar wel min of meer vaste foerageer- en slaappleatsen. In deze groep worden de nieuwe paartjes gevormd, die gedurende het hele leven bij elkaar blijven.

De zwarte kraai roept "kgrra", "kgrre" (evenals de bonte kraai) en maakt, ook tijdens de vlucht, daarbij een knikbeweging met de kop. De grootte is ongeveer 47 cm. en het zwarte vederdek heeft een blauwgroene glans (roek: roodpaarsachtig).

De veren zitten beter aangesloten en minder "slordig" dan bij de roek.

De laatste heeft een onbevederde plek bij de navelbasis, de jongen uitgezonderd. De zwarte kraai verdelgt in bouw- en weiland veel schadelijke insecten, maar rooft in broedtijd ook eieren van o.a. fazant, houtsnip en eend, evenals jonge vogels en wordt daarom nogal vervolgd! In het westen van ons land zijn ze dan ook niet algemeen tot zeldzaam. Bij het roven van nesten wordt, als ze genoeg gegeten hebben, de rest van de buit op een vaste plaats verstopt en soms pas dagen later opgegraven. Kraaien hebben een uitstekend gezichtsvermogen en ook een uitstekend geheugen. Ze zijn over het algemeen wat schuw, maar uit eigen ervaring weet ik dat ze er niet voor terugschrikken een buizerd of zelfs een hond

te achtervolgen.

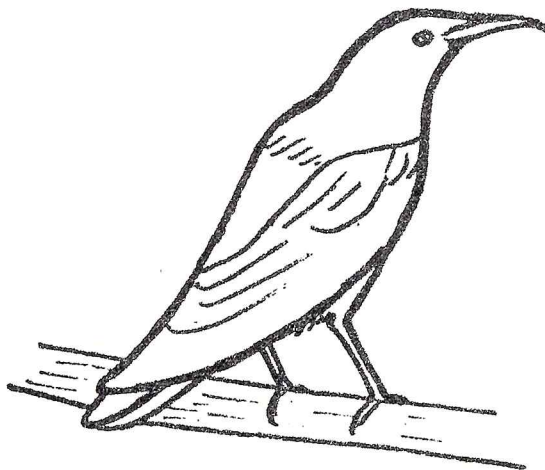
Evenals de ekster wil de zwarte kraai wel eens wat blinkende dingen wegpikken. De laatste jaren is het op het agrarisch bedrijf een algemeen gebruik het gras voor de winter in te kuilen en te bedekken met zwart plastic, wat op de plaats gehouden wordt door autobanden. Deze graskuilen worden dan meestal "versierd" met een of meerdere galgen waaraan een zwarte kraai (ook wel roek, ekster of buizerd) hangt. Dit ter bescherming van het voer en afschrikking van soortgenoten. Voor elke natuurvriend is dit een uiterst onsmakelijke en irritante aanblik! Er zijn best andere mogelijkheden om het kuilvoer te beschermen zoals het bedekken van het plastic met een laag zand. Ik hoop dat door dit stukje men in gaat zien dat de zwarte kraai een vogel is, die zijn plaats in de natuur verdient en bijdraagt in het handhaven van een natuurlijk evenwicht.

Reakties en suggesties zijn van harte welkom.

Henk Vennix.

Literatuur:

1. M.J. Duchateau en J. Hoekstra, De zwarte kraai (corvus corone) op het Naardermeer, Het Vogeljaar nr. 4, 1981.
2. Nico Tinbergen, In het vrije veld, Aula-boeken nr. 611.
3. F.J. Koning, Over eksters, kraaien en ander "gajes", De Lepelaar nr. 67, 1980.
4. N. Binsbergen, Zien is kennen!

PLANTEN IN CULEMBORG

(I: muurvegetatie)

Door de meeste floristen en ornithologen wordt "de Stad" bekeken als een stenen wereld, waarin nauwelijks meer iets leeft.

Maar al te vaak wordt voorbij gegaan aan het natuurlijk leven in de stad. Toch is er in de stad veel te zien wat betreft planten en dieren. Sommige planten en dieren zijn zelfs alleen maar of vrijwel alleen maar in de stad te vinden, b.v. de Muurvaren en de verwilderde duif.

Vooraf lagere planten zijn in de stad vaak rijk vertegenwoordigd, zoals wieren en algen. Een voorbeeld hiervan is het algemeen voorkomende groenwiertje *Protococcus*, dat een groene aanslag geeft op b.v. bomen en stenen. Ook paddestoelen en schimmels komen regelmatig in de stad voor, b.v. de Bruine Bekerzwam.

Een andere in de stad voorkomende groep is die van de korstmossen, een symbiose van een wier en een schimmel. Een bekende verschijning is het oranje Steenkorstmos *Xanthoria parietina*.

Ook lever- en bladmossen komen veelvuldig in de stad voor. Als voorbeeld kunnen resp. genoemd worden Parapluitjesmos en het Purpersteeltje.

Van de hogere planten zijn het Vetmuur en het Straatjesgras de meest algemene verschijningen, welke we overal tussen tegels en straatstenen (Straatjesgras) kunnen vinden.

In dit artikeltje wilde ik het vooral hebben over muren en de daarop groeiende planten en vegetaties. In een volgend artikeltje wilde ik de meer ruderaal begroeiingen, zoals die van wegranden, braakterreinen enz. behandelen. In totaal zijn bij inventarisaties daarvan + 330 hogere plantesoorten aangetroffen!

Beide artikeltjes zullen handelen over de Culemborgse situatie.

Muren zijn er in elke stad natuurlijk voldoende, maar begroeide muren maar weinig.

Er zijn dus een aantal voorwaarden waaraan een muur moet voldoen, alvorens begroeid te raken. De drie belangrijkste zijn wel:

1. In de metselspecie moet veel kalk verwerkt zijn;
2. De muur moet geruime tijd aan verwerking blootgestaan hebben;
3. Er moet sprake zijn van tenminste enige humusvorming.

ad. 1. In vroeger dagen werden de muren gemetseld met kalkspecie dat bij droging relatief zacht bleef en daardoor makkelijk verweerde. Het tegenwoordige cement is veel te hard als het opgedroogd is, waardoor het maar langzaam verweert. Bovendien is het veel te zuur.

ad. 2. Bij verwerking verbreekt de muur langzaam. Vooral bij de metselspecie gebeurt dit, waardoor er groenwieren, algen, mossen en korstmossen kunnen groeien. Pas in een later stadium verschijnen de hogere planten.

ad. 3. Op plaatsen waar humus wordt gevormd, meestal de horizontale plekken, wordt ook voedsel en water vastgehouden, waardoor hier planten kunnen groeien, hoewel dit niet de specifieke muurplanten betreffen; die vinden we

op de humusarme plaatsen, waar hun wortels direkt in kontakt komen met de kalkrijke metselspecie.

Ondanks deze voorwaarden zijn op de Nederlandse muren + 390 soorten hogere planten gevonden. Dit is ongeveer 25 % van alle in Nederland voorkomende hogere planten. Dit percentage is erg hoog, vooral als men bedenkt dat een groot aantal soorten niet op muren kan groeien, b.v. waterplanten, en dat de oppervlakte muur geschikt voor plantengroei gering is.

Muurtypes

Muren zijn grofweg te verdelen in 2 categorieën, n.l. verticale en hellende muren. Verticale muren bezitten weinig horizontale delen, en daardoor weinig plaatsen waar zich humus kan vormen. De planten die op deze muren groeien zijn dus aangevoerd op de al dan niet verweerde voegen en spleten. Daardoor is deze vegetatie zeer specifiek met soorten als muurvaren, steenbreekvaren, tongvaren en muurleeuwebek. De wortels van dit soort planten dringen diep in de voegen en vormen daar dikwijls hele plakaten, waardoor ze weinig droogte gevoelig zijn.

De hellende muren dragen een geheel andere begroeiing. Op de vele horizontale vlakjes en boven op de muur heeft zich veel humus gevormd en verzameld, waardoor het een milieu vormt dat voor veel meer soorten geschikt is. Afhankelijk van de vochttoestand van de muur, de beschaduwing enz. kunnen we hier een groot aantal soorten aantreffen, zowel specifieke muurplanten als min of meer ruderaal soorten. Vooral op de meer vochtige muren vinden we veel ruderaal soorten, zoals diverse bastaardwederikken, wilgenroosje en gewone melkdistel..

Als de meer specifieke muursoorten kunnen genoemd worden: gele helmbloem, plat beemdgras en wit velkruid.

Bedreigingen

Daar muurplanten in Nederland overwegend groeien op door de mens opgerichte muren is het begrijpelijk dat de mens direkt invloed uitoefent op het ontstaan én voortbestaan van muurvegetaties. Het restaureren van oude muren is in vele gevallen het einde van op die muren voorkomende vegetatie. In vele gevallen is het echter goed mogelijk rekening te houden met de aanwezige muurvegetatie, hoewel dit de restauratie wel duurder maakt.

De muurvegetatie kan behouden blijven door:

1. het gebruik maken van kalkspecie bij de restauratie;
2. gezoneerd restaureren, zodat zaden en sporen vanaf het niet gerestaureerde muurgedeelte het gerestaureerde muurgedeelte kunnen bereiken;
3. het uitnemen van brokken muur met vegetatie en die brokken weer in te metselen;
4. het in depôt zetten van muurplanten en deze weer in de gerestaureerde muur terug te plaatsen;
5. het kweken en terugplanten van muurplanten.

Helaas wordt er bij de restauratie van muren te weinig met de aanwezige vegetatie rekening gehouden, waardoor er al veel waardevolle muurbegroeiingen zijn verdwenen. Tussen 1950 en 1980 liep het aantal vaeensoorten op de Utrechtse werfmuren terug van 16 naar 8, o.a. door restauratie van die werfmuren.

Ook in Culemborg is reeds een fraai begroeide muur verloren gegaan. Het betreft hier de oude stadsmuur aan de Rozenstraat. Op deze muur was de rijkste vindplaats van de muurvaren in Culemborg te vinden.

Culemborgse situatie

In 1962 is in *Gorteria* (2-maandelijks tijdschrift van het Rijks Herbarium) een artikel van Sam Segal (Hugo de Vries Laboratorium, Amsterdam) verschenen over de floristiek van oude muren in Nederland. In dit artikel wordt per soort de tot dan toe bekende verspreiding per gemeente per provincie beschreven. Dat dit onderzoek van Segal indrukwekkend is is buiten kijf, zeker gezien de geringe belangstelling voor muurplanten in die dagen, toch echter is het zeer onvolledig.

Zo wordt Culemborg maar één keer genoemd, en wel vanwege het voorkomen van de gele helmbloem. Als groeiplaats wordt genoemd de "ruïne". Maar toch, door dit onderzoek en artikeltje van Segal is een aanzet gegeven tot de vele inventarisaties van begroeide muren in de zestiger jaren. Op het ogenblik komen in Culemborg een kleine 100 soorten hogere planten op muren voor. Enkele hiervan zijn zeldzaam tot zeer zeldzaam, b.v. gele helmbloem, *Taraxacum tanyilobum* (een soort paardsbloem) en stijf hardgras.

Het merendeel van die 100 soorten vormen geen vegetaties, maar groeien alleen. Fraai ontwikkelde muurvegetaties zijn maar op een beperkt aantal plaatsen in de stad te vinden, verspreid over de stad komen echter op veel plaatsen alleen groeiende muurplanten voor.

De in Culemborg bekendste vegetatie dragende muur is de oude stadsmuur. o.a. bij de parkeerplaats aan 't Hof, achter het Weeshuis en achter het zusterhuis aan de Ridderstraat.

Het gedeelte achter het Weeshuis en bij de parkeerplaats is van het hellende type met veel humus vorming. Kenmerkende soorten hier zijn: wit ve&kkruid, plat beemdgras, muurleeuwebek, ijle dravik, margriet, akker ereprijs, stinkende gouwe en klimop. De meeste van deze soorten groeien bovenop de muur. Op de horizontale gedeeltes aan de muur vinden we vooral muurleeuwebek en akker ereprijs.

Het gedeelte achter het zusterhuis is van het verticale type. Hier vinden we boven op de muur vooral plat beemdgras en in de voegen veel muurleeuwebek.

Bijzondere soorten zijn hier: gewoon barbarakruid en zwarte bes.

Achter de kort geleden afgebroken kerk in de Ridderstraat vinden we een andere fraai begroeide muur. Het betreft hier de nu nog rijkste vindplaats van de muurvaren in Culemborg, n.l. 37 exx. Verder komen op deze muur voor stinkende gouwe, hazelaar, bosaardbei (bovenop de muur 15 exx.). De muurvaren, stinkende gouwe en de hazelaar groeien in de voegen.

Bij de Binnenpoort vinden we eveneens een fraai begroeide muur. Het betreft hier de grachtmuur met o.a. eikvaren en mannetjesvaren. Mannetjesvaren vinden we ook achter de Mariakroon, n.l. op de grachtmuur, die hier opgebouwd is uit dakpannen. Hij groeit hier tesamen met vochtminnende soorten als grote valeriaan, gele waterkers en kruipende boterbloem.

Eenzelfde soort muur, dus opgebouwd uit dakpannen vinden we op de hoek Havendijk - Beusichemse dijk. Hierop groeien o.a. de volgende soorten: mannetjesvaren, muurbloem, stinkende gouwe en gewone esdoorn.

In de Kleine Kerkstraat vinden we o.a. muurvaren (5 exx.) en eikvaren (1 ex.). Op de Molen aan 't Jach is een rijke groeiplaats van eikvaren. Eveneens aan 't Jach vinden we de enige vijg van Culemborg. Deze groeit naast een regenpijp op een verwarde, mosrijke huismuur.

Het zal duidelijk zijn, dat niet alle begroeide muren in Culemborg hier behandeld kunnen worden. Ik heb slechts een indruk willen geven van de toch rijke muurbegroeiingen in Culemborg door er enkele meer bijzondere muren uit te lichten.

Eén plaats verdient het nog om genoemd te worden. In de Ridderstraat vinden we nog een rijke groeiplaats van gele helmbloem. Ze groeien hier in de voegen, de dakgoot en op een uitbouw.

Een soortenlijst van alle tot dusver in Culemborg op muren aangetroffen planten completeert dit artikel.

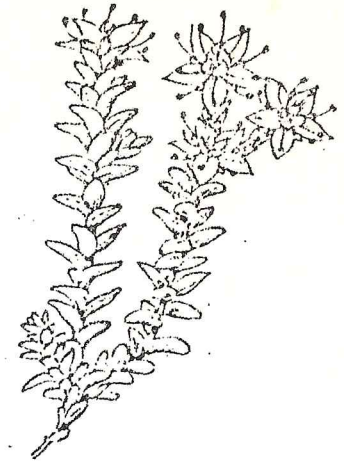
Alfabetische lijst van in Culemborg op muren aangetroffen hogere planten:

<i>acer pseudoplatanus</i>	- noordse esdoorn
<i>agrostis stolonifera</i>	- floringras
<i>alopecurus pratensis</i>	- grote vossestaart
<i>antrisas sylvestris</i>	- fluitekruid
<i>asperula odorata</i>	- lieve-vrouwe-bedstro
<i>asplenium ruta-muraria</i>	- muurvaren
<i>barbarea vulgaris</i>	- gewoon barbarakruid
<i>bellis perennis</i>	- madeliefje
<i>betula pubescens</i>	- ruwe berk
<i>bromus sterilis</i>	- ijle dravik
<i>calystegium sepium</i>	- haagwinde
<i>capsella bursa-pastoris</i>	- herderstasje
<i>caeduus crispus</i>	- kruldistel
<i>cheiranthus cheiri</i>	- muurbloem
<i>cheledonium majus</i>	- stinkende gouwe
<i>chenopodium album</i>	- melganzevoet
<i>chrysanthemum leucathemum</i>	- margriet
<i>chrysanthemum parthenium</i>	- moederkruid
<i>cirsium vulgare</i>	- speerdistel
<i>corydalis lutea</i>	- gele helmbloem

<i>corylus avellana</i>	- hazelaar
<i>crataegus monogyna</i>	- éénstijlige meidoorn
<i>cynoglossum officinale</i>	- hondstong
<i>dactylis glomerata</i>	- kroppaar
<i>delphinium consolida</i>	- wilde ridderspoor
<i>dryopteris carthusiana</i>	- smalle stekelvaren
<i>dryopteris dilatata</i>	- brede stekelvaren
<i>dryopteris felx-mas</i>	- mannetjesvaren
<i>elytrigia repens</i>	- kweek
<i>epilobium species</i>	- bastaardwederik
<i>epilobium hirsutum</i>	- harig wilgenroosje
<i>epilobium montanum</i>	- berg bastaardwederik
<i>epilobium obscurum</i>	- donkergroene bastaardwederik
<i>epilobium tetragonum</i>	- harde bastaardwederik
<i>ssp. lamyi</i>	
<i>erigeron canadensis</i>	- canadese fijnstraal
<i>euphorbia peplus</i>	- tuin wolfsmelk
<i>festuca rubra</i>	- rood zwenkgras
<i>figus carica</i>	- vijgeboom
<i>fragaria vesca</i>	- bosaardbei
<i>fraxinus excelsior</i>	- es
<i>geranium robertianum</i>	- robertskruid
<i>herdera helix</i>	- klimop
<i>holcus lanatus</i>	- echte witbol
<i>lamium album</i>	- witte dovenetel
<i>lolium perenne</i>	- engels raaigras
<i>linaria cymbalaria</i>	- muurleeuwebek
<i>linario vulgaris</i>	- blasbekje
<i>matricaria maritima</i>	- reukloze kamille
<i>ssp. inodora</i>	
<i>matteucia struthiopteris</i>	- struisvaren
<i>mercurialis annua</i>	- éénjarig bingelkruid
<i>myosotis ramosissima</i>	- ruw vergeet-mij-nietje
<i>plantago lanceolata</i>	- smalle weegbree
<i>poa annua</i>	- straalgras
<i>poa compressa</i>	- plat beemdgras
<i>poa pratensis</i>	- veld beemdgras
<i>poa trivialis</i>	- ruw beemdgras
<i>polygonum cuspidatum</i>	- japanse duizendknoop
<i>polypodium vulgare</i>	- eikvaren
<i>ranunculus repens</i>	- kruipende boterbloem

ribes nigrum
 rorippa amphibium
 rosa canina
 rubus caesius
 rubus fruticosus
 rumex x acutus
 rumex crispus
 sambucus nigra
 ssp. nigra
 sedum acre
 sedum album
 sedum sexangulare
 senecio vulgaris
 stellaria media
 solidago speciès
 sonchus oleraceus
 sobus aucupario
 taraxacum species
 tussilago farfara
 ulmus species
 urtica dioica
 valeriana officinalis
 valerianella locusta
 veronica arvensis

- zwarte bes
- gele waterkers
- hondsroos
- dauwbraam
- braam
- zuring
- krulzuring
- vlier
- muurpeper
- wit vetkruid
- zacht vetkruid
- gewoon kruiskruid
- vogelmuur
- guldenroede
- gewone melkdistel
- lijsterbes
- paardebloem
- klein hoefblad
- iep
- grote brandnetel
- grote valeriaan
- gewone veldsla
- akker ereprijs

Muurpeper

Meldoorn

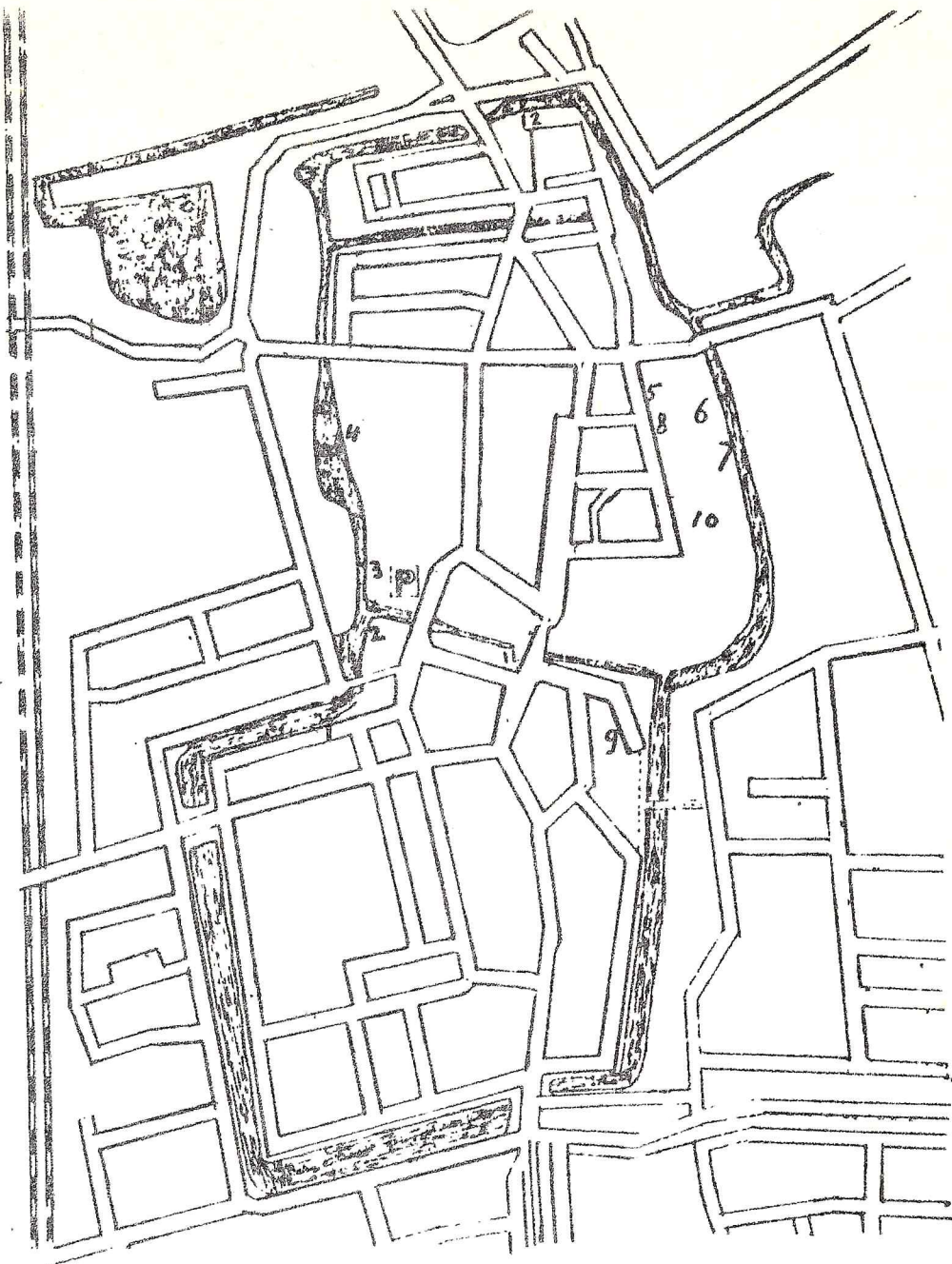

hazelaar

hazelaar

muurbegroeiingen
in Culemborg
augustus 1981.

1. Molenwal 9; muurvaren, 18 exx. breidt zich uit.
2. Molen aan 't Jach; eikvaren, $\pm 1 \text{ m}^2$.
3. Oude stadsmuur; o.a. wit vetkruid, plat beemdgras en muurleeuwebek.
4. Oude stadsmuur; o.a. wit vetkruid, muurleeuwebek en chrysant.
5. Ridderstraat 4; gele helmbloem; groeit in dakgoot en voegen; verminderd.
6. Muur achter afgebroken kerk; o.a. muurvaren, 837 exx.; stinkende gouwe, hazelaar en bosaardbei. De muur is nu (maart 1982) afgebroken.
7. Grachtmuur achter Mariakroon; zeer veel mannetjesvaren.
8. Steunbeer Mariakroon; muurvaren, 20 exx., smalle stekelvaren.
9. St. Janskerkhof; muurvaren, ± 15 exx., verdroogt sterk.
10. Muur achter Zusterhuis; o.a. plat beemdgras.
11. Grachtmuur Binnenpoort; o.a. eikvaren en mannetjesvaren.
12. Grachtmuur langs Lekdijk; o.a. muurbloem en stinkende gouwe.

Parasiet van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg?

door Annelies van Bronswijk, Hoofd Laboratorium voor Minibiologie,
vakgroep Dermatologie, Rijksuniversiteit Utrecht.

Parasiet van de Natuur- en Vogelwacht, daartoe zou ik mij willen opwerpen.
"Zeer verwerpelijk!", denkt u misschien. Ik wil proberen u van dit parasitisme
de interessante en fascinerende aspecten te laten zien. Misschien mag ik daarna
op uw medewerking hopen?

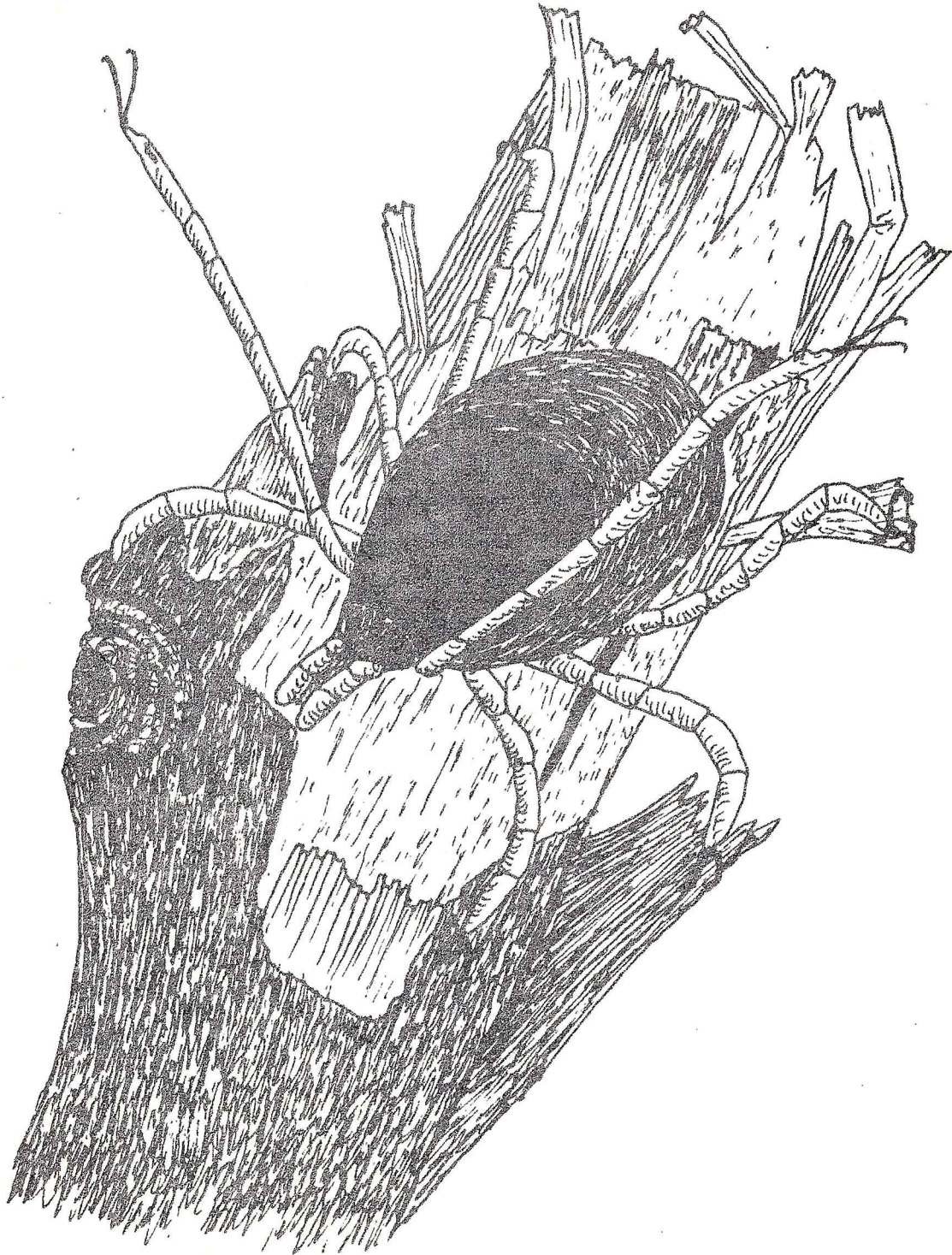
de kleine wereld op vogels, padden en spitsmuizen

Uit aankondigingen in het wekelijks verschijnende, plaatselijke advertentieblad,
uit een recent verslag van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereni-
ging en uit een aantal recente nummers van Hak-al (mij ter beschikking gesteld
door Joost Woudstra), ken ik de activiteiten van uw Natuur- en Vogelwacht.
Is het u bij het nestkastonderzoek van mezen en roofvogels al eens opgevallen
dat de vlooiën vaak rijkelijk aanwezig zijn? De donsjongen die u soms ringden,
werden die belaagd door van dei forse roodogige en bloedzuigende Tweevleugeli-
gen zonder vleugels? De spitsmuizen en die ene veldmuis die bij het padden over-
zetten in de hand werden genomen, hadden die soms oranje oortjes of een oranje
staartbasis van de schouder aan schouder zittende oogstmijten? En de padden zelf,
waren er soms een aantal exemplaren bij met half door maden weggevreten neusvleu-
gels? Zomaar een paar vragen waarvan het antwoord mij zeer interesseert.
Ik heb mij als biologe namelijk gespecialiseerd in de dierlijke ectoparasieten en
pseudeparasieten: insecten en mijten die de huid aantasten van landvertebraten
(inclusief de mens). Deze parasieten kunnen een grote invloed hebben op de ge-
zondheid van hun gastheren (b.v. vogels), en daarom zijn zij misschien ook voor
u interessant.

MINIZOO, de kleine dierentuin

Zowat een jaar geleden heb ik voor dit onderzoek van de kleine beestjes de com-
puter te hulp geroepen, en wel de grote CYBER van het Academisch Computer Centrum.
Geïnteresseerden kunnen de technische achtergronden van dit project nalezen in
J.E.M.H. van Bronswijk & R.L. Jeronimus 1981. Nieuwsbrief European Invertebrate
Survey-Nederland 10: 27-31. Voor ons is het voldoende om te weten dat het doel
van MINIZOO is om in de gehele BENELUX de ectoparasieten te inventariseren en hun
populatie ontwikkeling te begrijpen. Het lijkt goed om klein te beginnen.
De onderzoekseenheid is een vierkant van 10 x 10 km. Het grid is helaas niet te
vergelijken met de SOVON uurhokken, daar de "European Invertebrate Survey" heeft
verkozen niet met uurhokken te werken. Het 10 x 10 km. hok waarin Utrecht ligt
en enkele aanpalende hokken zijn vrij goed bemonsterd, als gevolg van 9 jaar

onderzoeksactiviteiten van mijn medewerkers en mij. Met het hok waarin ik woon en waar Culemborg ligt (technisch bekend als FT 55) is het slechter gesteld. We weten nauwelijks wat hier aan kleine bestjes voorkomt op vogels, zoogdieren, reptielen en amfiëën. Toch zou het interessant zijn dit kleiige overwegend landelijke hok te vergelijken met het stedelijke Utrechtse hok en de ten oosten daarvan liggende zandige hokken.

Mag ik even parasiteren?

De teek op het plaatje schijnt het zich af te vragen. Deze nimf heeft zijn positie ingenomen op het einde van een takje in de humuslaag aan de rand van een bos. Zijn eerste paar poten heeft hij in de lucht gestoken, want hiermee ruikt hij en hoort hij. Zo gauw er een gastheer langs komt (een merel, een mens, een hagedis) zal hij proberen op de huid te komen om een bloedmaaltijd te nemen. Deze teek komt in FT 55 wel voor (we hebben een preparaat van een mens!) maar eigenlijk weten we niet precies waar.

Persoonlijk vind ik dit kleine frimelende leven zeer fascinerend. Ook al bent u misschien wat minder enthousiast, toch zou ik om uw medewerking willen vragen. Allereerst zijn daar de verkeersslachtoffers onder de vogels, zoogdieren en reptielen. Deze zou ik graag in verse (of diepgevroren) toestand willen bekijken. Ook kunt u er natuurlijk zelf de parasieten afhalen en deze in een klein flesje doen met de vindplaatsgegevens. Verder zou ik graag meegaan met die activiteiten waar landvertebraten in de hand worden gehouden (padden overzetten, jongen ringen), of waar nestmateriaal kan worden bestudeerd (nestkastonderzoek). Als geringe tegenprestatie kan ik op gezette tijden overzichten van de parasitaire fauna van hok FT 55 naar Hak-al zenden.

(voor inlichtingen en parasieten ben ik telefonisch bereikbaar onder 0 3 0 - 3 7 2 8 3 0 , buiten kantoortijd onder 0 3 4 5 3 - 1 7 9 1).

[Zoelmond, 21 maart 1982]

~~Exskursie-programma~~

maandag 12 april (2e paasdag)

Fietsekursie naar de Nieuwe Zuider Lingedijk. vertrek: 7.00 uur o.l.v. Marcel van der Tol.

zaterdag 17 april

Exskursie naar de Regulieren. vertrek: 7.00 uur o.l.v. Kars Veling.

maandag 19 april

Maandelijkse algemene vergadering, aanvang: 20.00 uur in 't Nonnetje.

donderdag 22 april

Vergadering over het kamp Ezumazijl, aanvang 20.00 uur in 't Nonnetje.

vrijdag 23 april

Feestelijke afsluitavond van het knotseizoen met cabaret door artiesten van eigen bodem. Aanvang: 20.00 uur in de soos van de Sociale Academie.

zaterdag 24 april

Treinekskursie naar de polder Arkemheen (tussen Amersfoort en Nijkerk) in het kader van de vogelkursus. Ook N.V.W.C.-leden kunnen mee. Inlichtingen bij Leo van der Kooij.

zaterdag 1 mei

Roeiekskursie naar de Biesbosch. Opgave bij Leo van der Kooij (leider).

Deelnemers ontvangen nader bericht. s.v.p. met spoed opgeven, i.v.m. de organisatie.

woensdag 5 mei

Hele dagekskursie naar de Flevopolder met bezoek aan de schuilhut in het Harderbroek. Max. 15 deelnemers, o.l.v. Leo van der Kooij (vertrek uit Culemborg per trein: 6.30 uur). Deelnemers ontvangen nader bericht. s.v.p. met spoed opgeven, i.v.m. de organisatie.

zaterdag 8 mei

Neerrijnen. We gaan daar de Stientse planten bekijken, o.a. bostulp, knikkende vogelmelk. Vertrek: 9.00 uur vanaf 't Nonnetje voor fietsers. Andere deelnemers verzamelen 10.00 uur ingang gemeentehuis; o.l.v. Han Jansen, tel.: 1 5 5 5 1 .

donderdag 13 mei

Maandelijkse algemene vergadering. Aanvang: 20.00 uur in 't Nonnetje.

zaterdag 15 mei

Fietsekursie naar Langbroek in het kader van de vogelkursus. Vertrek: 6.00 uur, o.l.v. Marcel van der Tol.

maandag 17 mei

U I T E R S T E I N L E V E R D A T U M van kopy voor de Hak-al van juni (nr. 3).

woensdag 19 t/m zondag 23 mei

Hemelvaartskamp in Ezumazijl (zie elders in dit nummer).

woensdag 26 mei

Snuffelen in de bermen langs de S 101. Vertrek: 19.00 uur van af 't Nonnetje of 19.30 uur afslag Beusichem, voorbij de Meent, o.l.v. Kees v.d. Vate, tel.: 1 3 0 1 7

vrijdag 28 t/m maandag 31 mei

Pinksterkampje bij Groesbeek. Tentenkampje voor mensen, die zelfstandig kunnen kamperen. Voor plantenliefhebbers, zowel als vogelaars, voor fanatiekelingen die met Hemelvaart naar Ezumazijl zijn geweest of voor mensen die toen toevallig niet konden. Voor fietsers, wandelaars en eventueel automobilisten.

Opgeven vóór 30 april a.s. bij Kars Veling of Han Jansen, Akkerwinde 10, tel. 1 5 5 5 1 . Na opgave krijgt iedere deelnemer bericht over een voorbesprekingsbijeenkomst, om de organisatie van dit kampje verder te regelen.

zaterdag 5 juni

Ekskursie naar de kleiputten bij Gellicum en Aquoy. Vertrek: 9.00 uur vanaf 't Nonnetje, o.l.v. Wim Kievit, tel.: 1 4 5 6 1 .

maandag 7 t/m donderdag 10 juni

De 39e avondvierdaagse (zie elders in deze Hak-al).

zondag 12 juni

Ekskursie NAARDERMEER, alleen opgave aan Leo van der Kooij (tel.: 1 5 4 5 0). Roeitocht o.l.v. gids van Natuurmonumenten. Kosten + f 10,-- p.p., max. aantal deelnemers: 14. s.v.p. met spoed opgeven, i.v.m. de organisatie. Deelnemers ontvangen nader bericht.

zaterdag 26 juni

Ekskursie naar de rivierduintjes Koekoeksewaard, voorbij Ameide.

Vertrek: 9.00 uur vanaf 't Nonnetje. We gaan per auto, ook mensen zonder kunnen mee. Dit houdt in dat iedereen zich moet opgeven bij de leiding, d.i.:

Theo de Jong, Molenwal 13, Culemborg, tel.: 1 7 8 8 7 .

KONTAKT - ADRESSEN

Vogelkonsulent:

Marcel van der Tol, Lindeboom 21, Culemborg, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 1 0 2

Asielhouders:

Dhr. J. van Dijk, Talmastraat 16, Leerdam, tel.: 0 3 4 5 1 - 6 8 2 2

Dhr. A.P. van Bijsterveld, Heermoeshof 4, Houten, tel.: 0 3 4 0 3 - 1 7 6 2

(alleen roofvogels en uilen)

Diverse Natuurorganisaties:

Milieu alarmnummer luchtverontreiniging 0 8 5 - 4 5 2 2 2 0

Veldpolitie: Den Hartog 0 3 4 3 7 - 5 5 8 (Werkhoven)

Vrieling 0 3 4 3 6 - 1 6 7 5 (Cothen)

Meldkamer 0 3 4 0 4 - 2 4 8 2 4 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg: Dhr. Helmond, Boerestraat 35, Culemborg, tel.: 1 5 7 4 4

Vereniging Milieudefensie, Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD Amsterdam.

Gelderse Milieudefensie, Jansbuitensingel 3, 6811 AA Arnhem, tel.: 0 8 5 -

5 1 5 0 6 9

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe", T. van Beek, Hinkerstraat 36, Cothen,

tel.: 0 3 4 3 6 - 1 6 8 7

Milieuwerkgroep Gelderland, H. ten Berghe, Rutger Jacobsstraat 27, 4196 AE Tricht,

tel.: 0 3 4 5 5 - 3 9 7 4

Milieuwerkgroep Houten, Kon. Julianastraat 13, 3991 DJ Houten.

Staatsbosbeheer regio Betuwe, Vleesstraat 19 A, Tiel, tel.: 0 3 4 4 0 - 1 9 8 7 8

Stichting Het Geldersch Landschap, Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,

tel.: 0 8 5 - 4 2 0 9 4 4

Vereniging tot Bescherming van Vogels, Drieburgseweg 16 B, 3705 JB Zeist,

tel.: 0 3 4 0 4 - 2 5 4 0 6

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Plantage Middenlaan 41, 1018 DC Amsterdam

Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, tel.: 0 3 0 -

3 3 1 3 2 8

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland,

tel.: 0 3 5 - 6 2 0 0 4

Wereld Natuur Fonds Nederland, Postbus 7, 3700 AA Zeist, tel.: 0 3 4 0 4 -

2 2 1 6 4

Greenpeace Nederland, Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam

Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam, tel.: 0 2 0 - 2 3 6 5 4 5

2 3 1 8 4 3

